

דפים ל – לא

נא. א. האסורים לגבי מזבח, מה דין ולדותיהם?

ב. מה דינם של וולד טריפה, ושל אפרוח שבקע מביצת טרפה, ושל היונקת מן הטריפה?

ג. המוקדשים שנעשו טריפה, האם פודים אותם אם לאו?

א. כל האסורים לגבי מזבח – ולדותיהם מותרים. רבי אליעזר אוסר.

נחלקו אמוראים בדעת רב נחמן האם מחלוקתם בשעיברו ולבסוף נרבעו (ונחלקו בשאלת 'עובר ירך אמו' והרי העבירה נעשתה גם בו, אם לאו), אבל נרבעו ולבסוף עיברו לדברי הכל מותר (רב הונא בר חיננא), או מחלוקתם בנרבעו ולבסוף עיברו (ונחלקו בשאלת 'זה וזה גורם', שהולד נוצר מאביו המותר ואמו האסורה), אבל עיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסור, היא וולדה נרבעו (רבא). וכן לענין וולד הנוגחת. לפי לשון אחרת נחלקו האמוראים האם מחלוקתם בנרבעו כשהן מוקדשים דוקא, אבל נרבעו בעודם חולין דברי הכל מותרים. או להפך, מחלוקתם כשנרבעו כשהם חולין, אבל נרבעו כשהם מוקדשים ד"ה אסורים.

הלכה כרבא וכלשון ראשונה, הלכך כל שעיברו ולבסוף נרבעו – הולד אסור, וכל שנרבעו ולבסוף נתעברו, אפילו נרבעו לאחר שהוקדשו – הולד מותר (רמב"ם איסור"ב ג, יב).

עוד בדיני וולד הנוגחת לענין איסור הנאה וחיוב מיתה – בסנהדרין פ.

בולד מוקצה ונעבד נחלקו שתי לשונות בגמרא בדעת רבא, האם כשעברו ואח"כ הוקצו או נעבדו מותרים (שאת האם הקצו ועבדו, ולא הולד) או אסורים (שנזח לו בנפחה).

הלכה כלשון אחרונה לאסור [וכן סבר רב שנוח לו בנפחה] (עפ"י רמב"ם איסור"ג, יב; לקוטי הלכות).

ב. וולד טריפה; לדברי חכמים (רבי יהושע. ע' חולין נח) יקרב ולדברי רבי אלעזר לא יקרב. ופרשו בגמרא שלדעת האומר טרפה יולדת, אתה מוצא לפרש מחלוקתם בשנטרפה ולבסוף עיברה; לר"א זה וזה גורם אסור ולחכמים מותר. ולמאן דאמר טרפה אינה יולדת צריך לפרש כשעיברה ולבסוף נטרפה, לר"א עובר ירך אמו ולחכמים לאו ירך אמו.

א. התוס' והרא"ש (רפ"ה דב"ק) פרשו שגם אם ננקוט בעיברו ולבסוף נרבעו שלדברי הכל אסור, כאן יתכן שמותר לחכמים, כי הטרפות תלויה בחיות ובריאות, וכיון שאנו רואים הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף עם אמו. וכן נוקטים אנו להלכה שהנולד מן הטרפה מותר (עפ"י תוס' וש"ר.

ולמ"ד טרפה חיה יש לעיין אם שייכת סברא זו – ע' בלשון הפוסקים ובפמ"ג עט סק"ה).

ב. לענין אכילת הדיוט; רש"י כתב שלדברי הכל מותר. והתוס' כתבו עפ"י הסוגיא בחולין (נח) שלר"א אסור אף להדיוט.

אפרוח ביצת טריפה; רב הונא אמר שאסור אף לחכמים המתירים בולד, מפני שהביצה גדלה מגוף התרנגולת. וכן סייעו רבא בתחילה. ואביי אמר שמסתבר לאידך גיסא, שאפילו ר"א מודה להתר, שהרי האפרוח גדל רק לאחר שהביצה נסרחת ונעשית כעפר ונפסלת מאכילה. וכן הביא מבריייתא מפורשת, שמודה ר"א לחכמים באפרוח ביצת טרפה שמותר, וחזר בו רבא. (וכן הלכה, שמותר אף למזבח. רמב"ם איסור"ג, יג).

דין ביצת טרפה – בחולין נח.

כשרה שינקה מהטרפה – רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: פסולה מעל גבי המזבח. והעמידו בשם רבי יוחנן כגון שינקה חלב רותח משחרית לשחרית (בכל יום), הואיל ויכולה לעמוד עליו מעת לעת (כלומר שמתייקמת עליו בלבד ואינה צריכה מזון נוסף, הלכך אפילו אם אכלה עוד – אסורה).

א. הוא הדין אם אכלה כל ימיה כרשיני עבודת כוכבים, שעיקר גדילתה מהם – אסורה. ונראה לפום ריהטא אף להדיוט (תוס').

בספר תורת חטאת (סה"י) נראה שגם באיסורי אכילה יש לחוש לדבר. ואולם הש"ך (יו"ד ס) הוכיח מכמה פוסקים שרק באיסורי הנאה יש מקום לאסור, ולא באיסורי אכילה [ומה שצדדו התוס' לאסור להדיוט היינו דוקא בע"ז. וכן מבואר בפסקי התוס' שהיונקת מהטרפה מותרת להדיוט]. וכן הוכיחו בדעת השו"ע (ע' פרי חדש; חדושים ובאורים).

ב. הרמב"ם בפירושו למשנה כתב (וכ"כ הרע"ב) שאין הלכה כרבי חנינא ב"א. וכן בחיבורו הגדול השמיט פסול זה. ואולם הרמ"א (ביו"ד ס) החמיר בדבר עפ"י התוס'.

ג. לסתם מתניתין, כל הקדשים שנעשו טרפה – אין פודים אותם, שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים (ואכלת – ולא לכלבין). ויש תנא הסובר פודים.

א. הלכה כסתם משנה (רמב"ם איסור"מ ב, י).

יש אומרים שאין נאסר להאכיל לכלבים אלא בשר שאינו ראוי לאכילת אדם כגון טרפה או קדשים שמתו, אבל בשר הכשר לאכילה מותר להאכילו לכלבים, וכן הדין לבכור בהמה בעל מום (עפ"י תוס' זבחים עא: ד"ה ובטריפה; הגהות מרדכי סוף יבמות קכו. וכ"ה ברמ"א יו"ד שוה), אבל לא ישליך הבשר ממש משום בזיון אלא רק בדרך עראי כגון הנותר מהבשר עם העצמות (עפ"י ים של שלמה חולין פ"ד ד).

ויש חולקים ואוסרים מהתורה בכל אופן. וכן בבכור בעל מום (עפ"י רשב"א חולין סט: בשם התוס'; ר"ן ורבנו ירוחם – מובאים בש"ך סק"ח. וכן הסיק שם להזהר בדבר).

ב. יש אומרים שאין איסור דאורייתא לפדות אלא בשביל כלבים, אבל לשאר הנאות מותר (עתוס' ב"ק נג: שעה"מ איסור"מ א, יא; חו"א יח, יב; אגרות משה יו"ד ח"א קצח).

ג. משמע מדברי הרמב"ם (ע' משל"מ ושעה"מ איסורי מזבח א, יא. וכן משמע בסוגיא להלן לג סע"א בפרש"י. וע' גם בסוגיא לעיל יז.) שדבר הקדוש מעיקרא רק קדושת דמים [כגון שהקדיש בעלי מומין] – מותר לפדותם ולהאכילם לכלבים [וכן נקט בסתם בלקוטי הלכות כאן ובדף לג, והוסיף שמתברר שה"ה אם קדמה טריפתם להקדשם יוכל לפדות ולהאכיל לכלבים]. ויש אוסרים מדרבנן (ע' בפסחים כט ובתוס'; שיטמ"ק בכורות יד. אות א).

פרק שביעי; דף לא

גב. מה בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית?

קדשי מזבח עושים תמורה, חייבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, ולדם וחלבם (שנוצרו לפני פדיונם) אסור לאחר פדיונם, והשוחטם בחוץ – חייב, אין נותנים מהם לאומנים בשכרם. מה שאין כן בקדשי בדק הבית.

פרטי דיני ולדות וחלב של פסולי המוקדשים – בבכורות יד-טו.

סתם הקדשות לקדשי בדיק הבית וחל על הכל [אפילו על בהמות הראויות למזבח, אם הקדישם בסתם – דמיהם לבדק הבית, ודלא כרבי יהושע שאמר זכרים יקרבו עולות. וכן חל אפילו על שיפויי האילן שהקדיש ועל הנבייה – העלים הנושרים המשמשים לו לזבל], ומועלים בגידוליו [כגון שהקדיש תרנגולות – מועלים בביצתה. חמורה – בחלבה (וכדברי רבי יוסי במעילה)], ואין בהם הנאה לכהנים (כן הגרסה במשניות ובראשונים) – משא"כ בקדשי מזבח [ואפילו למי שאומר מועלים בגידולי מזבח, דוקא בגידולים הראויים למזבח (רש"י: ולדות קדשים. תוס': דם קדשים. ובמקד"ד (טז, ו) צדד בבהמה שנטענה בצמר] ולא בשאר גידולים].

ג. המקדיש נכסיו סתם והיו בהם בהמות הראויות לגבי מזבח, מה דינו?

המקדיש נכסיו סתם – דעתו לבדק הבית כאמור. היו שם בהמות הראויות לגבי מזבח, זכרים ונקבות; רבי אליעזר אומר: זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות לצרכי שלמים, ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. רבי יהושע אומר: זכרים עצמם יקרבו עולות, ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות, ושאר נכסים לבדק הבית.

לדברי רב אדא בר אבהו אמר רב, כאשר כל העדר זכרים מודה ר"א שיקרבו עולות, שאין אדם מניח קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית. לא נחלקו אלא בעדר שיש בו מחצה זכרים ומחצה נקבות, האם אדם חולק את נדרו אם לאו וכשם שהנקבות אינן עולות כך הזכרים. ולפי לשון אחרת בדברי רב אדא בר אבהו, מודה ר"א (רק) כאשר הקדיש בהמות בלבד, אבל כשיש שם נכסים נוספים סובר אין אדם חולק את נדרו והכל לקדשי בדיק הבית.

ולפי דברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, משמע שאפילו במקדיש בהמה סתם סובר ר"א שדעתו לבדק הבית (וכן מובא בירושלמי שקלים ד בדעת ריו"ח).

הלכה כר"א (רמב"ם ערכין ה, ז), שכן דעת סתם משנתנו [לדברי רבי יוחנן], וכן סובר רבי עקיבא (במשנת שקלים). ומסתבר שהלכה כרבי יוחנן, שאפילו יש לו עדר שכולו זכרים – סתם הקדשות לבדק הבית (לקוטי הלכות).

דף לב

גד. מה דין ההקדשות דלהלן?

- א. קדשי מזבח שהקדישן לבדק הבית או התפיסם לחרמי כהנים?
- ב. קדשי בדיק הבית שהתפיסם לקדשי מזבח או לחרמי כהנים?
- ג. חרמי כהנים שהתפיסם לקדשי מזבח או לקדשי בדיק הבית?

א. קדשי מזבח מקדישים אותם לבדק הבית 'הקדש עילוי'. כלומר מעלים אותם בדמים לפי הזכות שיש לו בהם, ונותן הדמים לגזבר. וכן מחרימים אותם לכהן – כן הסיקו בגמרא והשיבו על רב הונא שאמר קדשי מזבח שהתפיסם לחרמי כהנים לא עשה כלום.

לפרש"י, לדעת עולא מדין תורה אין חלה קדושת בדיק הבית על הקרבן, והדרשות שדרשו (ע' ערכין כח–כט) – אסמכתא בעלמא הן. ולדבריו צריך הגזבר לעמוד על הקרבן [מדרבנן] בשעת הקרבנו כדרך שהבעלים עומדים על קרבנם.

התוס' חולקים וסוברים שאף לדעת עולא חייב מהתורה ליתן דמים להקדש אלא שמהתורה אין חלה קדושת בדיק הבית על גוף הקרבן ורשאי להקריבו וליתן דמיו, ומדרבנן צריך לשומו תחילה ולפדותו (וכן נראה בדעת הרמב"ם ערכין ו, י. משל"מ. ולדבריהם אין מקור לכך שהגזבר כבעלים וצריך לעמוד עליו בשעת הקרבה. וע' קה"י ב"ק יד, ה).